

«سراب نیلوفر» خراب شد!

پرونده‌ای درباره «سراب نیلوفر» کرمانشاه که نقش آن در طاق بستان و سنگ نگاره‌های تخت جمشید حک شده و حالا نفس‌هایش به شماره افتاده است

نیلوفر، گلی نیست که هر وقت دلتان خواست آن را در گل فروشی پیدا کنید و به خانه بیاورید. بر عکس همه گل‌های دیگر، شما باید به ملاقات این گل بروید آن هم در دل دریاچه. سراب نیلوفر کرمانشاه، یکی از این محل‌های ملاقات است و شاید بود. ترکیباتی در حال حذف از چرخه لغات مان هستند که هر کدام قدمتی میلیون ساله و چندین هزار ساله دارند. حالا انگار بعد از دریاچه ارومیه نوبت به سراب نیلوفر رسیده است. «سرآب» یا «سراب» یک نام کلی برای دریاچه‌هایی است که آب آن‌ها از چشمه‌های داخل یا کنار دریاچه تامین می‌شود. سراب نیلوفر به یمن وجود گل‌های نیلوفر به این نام معروف شده است. نیلوفر آبی گل مقدس ایرانیان، ریشه در ایران باستان دارد و نقش آن در طاق بستان در نزدیکی سراب نیلوفر و سنگ نگاره‌های تخت جمشید در شیراز حک شده است. سراب نیلوفر، پنجاه و پنجمین اثر طبیعی ملی است که توسط سازمان میراث فرهنگی از ۲۷ اسفند ۱۳۸۷ در فهرست میراث طبیعی ایران قرار گرفته است. داستان‌های زیادی درباره این سراب وجود دارد که یکی از مشهورترین این روایت‌ها گنج‌بزرگی است که خسرو پرویز پادشاه ساسانی آن را در کف دریاچه پنهان کرده است. حالا در سال ۱۴۰۱ اعلام شد که دیگر از رقص گل‌های نیلوفر روی آب خبری نیست؛ دریاچه به طور کامل خشک شده است و این یعنی مرگ نیلوفرها. درباره اهمیت این سراب و گل نیلوفر و جزئیات بیشتر آن در پرونده امروز زندگی سلام بیشتر خواهید خواند.

پرونده

نیلوپر، یک گل باستانی با عمر ۳ روزه

نیلوپر گل مقدس ایرانیان باستان به معنای گلی با پرهای نیلی‌رنگ است. این کلمه بعد از حضور اعراب در ایران تحت تأثیر زبان عربی به نیلوفر معرب و به نام لوتوس هم شناخته می‌شد. این گل ریشه در خاک و ساقه در آب دارد

و گل‌های آن روی سطح آب، پهن می‌شوند. ایرانیان باستان نیلوفر آبی را نماد نجابت، کمال و رشد معنوی انسان می‌دانستند و نقش بستی این گل در سنگ نگارهای تخت جمشید و طاق بستان از ارزش همین نگاه نشئت گرفته است. «آب‌زاد» نام دیگری است که نیلوفر آبی را به آن می‌شناختند و معتقد بودند چون این گل میان آب‌های راكد می‌رود و بدون هیچ آلودگی شکوف می‌شود، می‌تواند نماد پاکی باشد. در اساطیر ایرانی، نیلوفر آبی نماد ناهید ایزدبانوی آب است. نیلوفر آبی ۱۲ گلبرگ دارد و آن‌ها سپیده دم باز می‌شوند. دور زندگی گل نیلوفر آبی بین ۳ تا ۷ روز است؛ روز اول با رنگ سفید آغاز می‌شود، روز دوم به صورتی ملایم تغییر می‌کند روز سوم به اوج می‌رسد و بعد داستان نیلوفر آبی با صورتی پررنگ به پایان می‌رسد. این گل در میان دیگر تمدن‌های باستانی مانند مصر، یونان و هند هم یک گل مقدس و نماد زایندگی و باروری است.

خانه نیلوفران و کاروانسرای پرندگان

سراب نیلوفر در ۲۰ کیلومتری شمال غربی کرمانشاه، در روستایی به همین نام قرار دارد. گل‌های نیلوفر که در بستر دریاچه زندگی می‌کنند، سسوزه‌ای عالی برای عکاسان جلوه‌های ناب طبیعی هستند و همین

ویژگی هر ساله گردشگران بسیاری را به سوی دریاچه سراب نیلوفر می‌کشاند البته این سراب، قبل و بعدهایی دارد. زیبایی‌هایی که در ادامه خواهید خواند متعلق به روزهای قبل از خشک شدن سراب نیلوفر است. شهرت این سراب به دلیل وجود دریاچه‌ای مملو از گل‌های نیلوفر آبی است که در فصل‌های گرم سال، برگ و غنچه‌های آن روی آب می‌آیند، بخش بزرگی از دریاچه را می‌پوشانند و در یک مساحت ۱۳۳۳ هکتاری تصویری شبیه یک رویا خلق می‌کنند. تنها در این سراب، گونه خاصی از نیلوفر زرد با نام علمی lutea Nuphar رشد می‌کند و از آن‌جا که این گل در ایران در معرض انقراض است، حفظ این سراب به معنای حفظ این گونه خواهد بود. البته این سراب، تنها خانه نیلوفران نیست و محل امنی برای گونه‌های مختلف گیاهی و پرند ه‌های بومی و مهاجر است که در نیمه اول سال از کیلومترها دورتر به این سراب کوچ می‌کنند. سراب نیلوفر یکی از زیست بوم‌های مهم انواع ماهی، مرغ ماهی خوار و غازهای وحشی به شمار می‌رود. تعداد زیادی از پرندگان مهاجر در فصل زمستان به سراب نیلوفر سفر می‌کنند و همین موضوع این منطقه را به یکی از نواحی مهم پرند نگر کشور تبدیل کرده است. هر چند در نیمه دوم سال از پرند ه‌ها و گل‌ها خبری نیست اما از لال و شفاف دریاچه اجازه دیدن ساقه و ریشه‌های نیلوفر آبی را که در عمق آب، خانه کرده‌اند، به هر بیننده‌ای می‌دهد. تماشای گل‌های خاص نیلوفر، منظره غروب خورشید، تالُلُ نور آفتاب و نشستن در کنار دریاچه، از مهم‌ترین تفریحات سراب نیلوفر است؛ به‌طور کلی سراب نیلوفر در چهار فصل سال زیبایی‌های خود را دارد. ویژگی گل‌های نیلوفر آبی شناور در سطح دریاچه، آب زلال و شفاف دریاچه و چشمه‌های اطراف آن، سراب نیلوفر را از دیگر دریاچه‌های کشور متمایز می‌کند.

دیدنی‌های شگفت‌انگیز حوالی این سراب

یکی از ویژگی‌های مهم، منحصر به فرد و خاص سراب نیلوفر کرمانشاه با بقیه سراب‌های کشور و حتی جهان، نزدیکی آن به چندین جای دیدنی دیگر است. در ادامه به معرفی برخی از این مناطق دیدنی می‌پردازیم که با دریاچه سراب نیلوفر کرمانشاه فاصله کمی دارد.

روستای قرآنچی روستای قرآنچی در فاصله‌ای حدود ۲۰

کیلومتری سراب نیلوفر قرار گرفته است. از جاهای دیدنی روستا می‌توان به تپه‌های قرآنچی اشاره کرد که مربوط به دوره ساسانیان و سلجوقیان بوده و در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده است.

روستای غمرمل روستای عمرمل در ۲۴ کیلومتری سراب نیلوفر

واقع شده است. این روستا به دلیل داشتن تپه‌های تاریخی مربوط به عصر آهن از نظر تاریخی از اهمیت زیادی برخوردار است. باستان‌شناسان آثاری مربوط به دوران ساسانی، سلجوقیان و ایلخانی در این منطقه کشف کرده‌اند.

در ۳۰ کیلومتری سراب نیلوفر قرار گرفته است. این منطقه کوهستانی با مساحتی حدود ۴۰ هکتار، پناهگاه حیات وحش است

پایان ناخوش سراب نیلوفر

سراب نیلوفر یک دریاچه طبیعی است و غارهای زیرزمینی هم دارد. وقتی بارندگی خوب بود، عمق آب به ۳۲ متر هم می‌رسید و دریاچه همیشه پرآب بود اما این سراب در سال ۹۴ به دلیل حفر چاه‌های عمیق ۱۲۰ متری در محدوده آن، کشاورزی بی‌رویه و کشت محصولات آبی‌پر مانند هندوانه و ذرت و هزار و یک دلیل دیگر به طور کامل خشک شد. یک سال بعد از این اتفاق «دانیال کهریزی» یکی از استادان دانشگاه منابع

طبیعی رازی به همراه تیمش هزار بوته نیلوفر زرد را کاشت و تکثیر کرد تا با کاشتن آن‌ها در بستر دریاچه کم‌آب از نابودی

کامل آن جلوگیری کند. سراب چند سال کج‌دار و مریز نیلوفرها را در خود نگه داشت اما نشد که بشود و در مرداد ۱۴۰۱ اعلام شد نیلوفرها به دلیل کم‌آبی شدید و خشکی دریاچه زنده نمانده‌اند. بستر دریاچه ترک برداشته و از مساحت چند هکتاری آب، چند چاله مرطوب باقی مانده است. حالا سراب نیلوفر به یک سراب تبدیل شده که نه می‌تواند خانه امن پرند ه‌ها و دیگر جانداران باشد و نه نیلوفران زرد.

منابع این قسمت از پرونده: تریپ، کجارو، خبرگزاری صداوسیما، ایسنا و ...

ZENDEGI-SALAM
ضمیمه روزنامه خراسان
شنبه • اول آذر ۱۴۰۱
۲۷ ربیع الثانی ۱۴۴۴ • ۲۲ نوامبر ۲۰۲۲
شماره ۲۱۰۸۷

۲۳۰۷

تکلیف نیلوفرها مشخص نیست!

یک استاد دانشگاه می‌گوید که سر نوشت سراب نیلوفر کرمانشاه در دست مسئولان، کشاورزان، مردم و البته سخاوت باران است

«سراب نیلوفر کرمانشاه علاوه بر یک منطقه گردشگری، یک زیست بوم ارزشمند و اشتغال‌زا ست. باید درباره اهمیت حفظ این سراب گفت و به خطرات خشک شدن این سراب اشاره کرد». دکتر دانیال کهریزی، استاد بیوتکنولوژی کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه و احیاگر نیلوفرهای سراب کرمانشاه با این مقدمه به زندگی سلام می‌گوید: «در روزهایی که این سراب دوباره خشک شده، لازم است به یادآوری و مرور عواملی بپردازیم که اگر به آن توجه نشود، شاید هیچ وقت دیگر رنگ نیلوفرها را در این منطقه نبینیم.»

● **نیلوفر سراب کرمانشاه منحصر به فرد است**
این استاد بیوتکنولوژی کشاورزی دانشگاه می‌گوید: «سراب نیلوفر از جنبه گیاه‌شناسی با دیگر سراب‌ها و تالاب‌ها مثل تالاب انزلی تفاوت دارد. می‌توان گفت گونه نیلوفری که در سراب نیلوفر کرمانشاه وجود دارد، منحصر به فرد است و در هیچ جای جهان شبیه آن‌ر نمی‌بینید ولی نیلوفری که در تالاب انزلی است، در دیگر تالاب‌ها هم رشد می‌کند. به گونه‌ای که در سراب کرمانشاه می‌رود «لوفر اوتتا» می‌گویند. از نظر پوشش گیاهی شبیه این نقطه را در ایران هم نداریم. گل نیلوفر در فضای ریزوم تکثیر می‌شود. عمرش دایمی و همیشگی است. این ریزوم زیر خاک تکثیر می‌شود و گیاهان جدیدی را تولید می‌کند اما گلی که روی سطح آب می‌بینید حداکثر یک هفته زنده می‌ماند.»

● **از یک بوته مریض، هزار بوته تکثیر کردیم**
دکتر کهریزی ادامه می‌دهد: «وقتی تصمیم به احیای نیلوفرهای سراب نیلوفر گرفتیم یک بوته از آن باقی مانده بود. بوته ضعیف و مریضی هم بود ولی باروش کشت سلول بافت، بافت‌های سالم آن بوته را پیدا و تکثیر کردیم. حدود هزار بوته را طی ۴ مرحله تکثیر و ره‌سازی کردیم. نیلوفرها جان گرفتند ولی متأسفانه دوباره سراب نیلوفر خشک شد. معمولاً این‌طور است که اگر آب برگردد گیاه نیلوفر بازآیی و دوباره خودش را احیا می‌کند ولی در این مورد خاص نمی‌دانم با برگشت آب، بوته‌های باقی مانده، رشد می‌کنند یا نه. در واقع تکلیف نیلوفرها مشخص نیست.»

● **خشکی سراب، از دست رفتن زیست بوم است**
او که روزگاری احیاگر نیلوفرهای سراب کرمانشاه بوده، در پایان صحبت‌هایش می‌گوید: «در نزدیکی سراب نیلوفر محصولاتی پرآب بر کشت می‌شوند و هیچ نظارتی روی آن نیست و حتی من شنیدم متأسفانه در بخشی از سراب، آب‌را هم می‌فروشنند. دلیل دیگر هم خشکسالی سال‌های اخیر است که هم در کرمانشاه و هم در مناطق دیگر کشور شاهدش بودیم. سراب نیلوفر علاوه بر این که محل رشد یک گونه خاص نیلوفر است یک زیست بوم بسیار ارزشمند است که حتی با کتری‌های مفیدی در آن رشد می‌کنند. با خشک شدن سراب، همه گونه‌های جانوری آبی، لاک‌پشت‌ها و گونه‌های گیاهی و در نهایت همه زیست بوم از دست می‌رود. سراب نیلوفر یک اثر ملی است و محدود به استان نیست و باید نظارتی صورت گیرد و با اصلاح الگو، محصولات آب طلب کشت نشود. با این کار آب حتما در سراب می‌ماند. این سراب هم زیبایی به منطقه داده و هم از نظر گردشگری و اشتغال، آن‌جا را به یک منطقه پویا تبدیل کرده است.»

